

СТАНОВИЩЕ

**от д-р Дияна Паскалева Георгиева,
доцент в Тракийски университет – Стара Загора**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

в област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

докторска програма *Специална педагогика*

Автор: Константиния Христос Кутра

Тема: „Диференциална диагностика на дислексичната симптоматика на учениците в началното училище“

Научен ръководител: проф. д-р Цанка Златева Попзлатева, СУ „Св. Климент Охридски”

1.Общо представяне на процедурата на докторанта

Представеният комплект материали на електронен носител е в съответствие с Чл.67 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на СУ и Процедура за придобиване на ОНС „доктор“ в СУ, и включва всички изискуеми документи.

2.Актуалност на проблематиката

Актуалността на дисертационния труд се определя от значимостта на разглежданата проблематика и появилата се потребност от решението на установените в нея ключови за теорията и практиката общи и частни проблеми. Представената дисертация е в съответствие с посочените условия за актуалност, полезност и значимост. Увеличаващият се брой деца с дислексия в световен мащаб и хетерогенността в тази популация провокират засилен изследователски интерес към този тип нарушение. Проучванията на дислексията постепенно обуславят позиционирането ѝ в по-широк контекст на съвременния етап. Прецизират се диагностичните критерии, което обезпечава възможности за разработване и внедряване на специализирани терапевтични програми.

3.Познаване на проблема

Познаването на проблема от автора се доказва преди всичко чрез неговия професионализъм, ориентацията към разглежданата проблематика, съдържанието и високото качество на разработката. Докторант Константиния Кутра показва задълбочени научно-теоретични познания по изследваната проблематика и академичната литература, която отразява комплексния феномен на недостатъчност с цялостно отражение върху училищните постижения и психо-социалното функциониране на детето.

Демонстрирани са солидни практически умения и способности за извършване на самостоятелни научни изследвания, анализи, и предлагане на адекватни препоръки.

4.Методика на изследването

Описанието на избраната методика за изследване съдържа следните компоненти:

- Методика за наблюдение и оценка на вербалното поведение на учениците, включваща записи на сесии, разговори и видеозаписи на преподавателски стратегии и дейности в класната стая, в които участват изследователят и учениците.
- Неформално и структурирано интервю – колектор на експертни знания от други учители по отношение на промените в академичното представяне на обучаваните ученици.
- Инструментариум за диагностична оценка на уменията за четене, който се състои от:

(1) Тест „гладко четене“, базиран върху програмата за бързо четене *Word Reading Ease* (Maria-Martha Floratou, 1992) – инструмент за измерване и оценка на готовността на учениците преди началната фаза на обучението и в хода на междинната и крайната фаза след обучението. Тестовата батерия съдържа списъци от лексикални единици, разпределени в 7 раздела в зависимост от сричковия състав, позиционирането и дистрибуцията на звуковете в думите; (2) Тест „четене с разбиране“ – инструмент за проверка на уменията на учениците за разбиране на семантичното съдържание на прочетеното на ниво текст. Включените лингвистични единици са подбрани по критерий „степен на трудност“. Текстовете, които се отличават със средна степен на сложност, са заимствани от детски литературни произведения. Количеството на думите варира между 200-250 лексикални единици.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд, като самостоятелно научно-приложно изследване, включва въведение, 4 глави, изводи и заключение, списък на използваната литература. Това е постигнато в рамките на целия обем от 215 страници, придружен от 43 фигури, и 38 таблици, с творческото проучване и научно осмисляне на 171 литературни източници. Избраният начин на позовавания и цитирания на автори и публикации позволява да се установи коректното им използване и отразяване от докторанта.

В първа глава на дисертационния труд е разгледана феноменологията на дислексията. Дефинирани са базисни понятия и категории, с които се оперира в теоретико-практически план. Представен е мултифакторен модел на интерпретация на нарушението в светлината на съвременните постижения на когнитивната психология. Теоретичните и емпиричните позиции се обединяват около проблематичната реализация на перцептивната и кинетичната система, затрудненията във фонологичната и когнитивната обработка на информацията, несъвършенствата в краткосрочната памет. Поставен е фокус и върху етиологичните аспекти и таксономичните модели на дислексията. Специално внимание е отделено на високата степен на коморбидност на дислексичния синдром и други нарушения, и стилове на интуитивно и многоизмерно мислене, разчупени модели на оценка и съзидание. Детайлно е описан поликомпонентен модел на активна подкрепа на децата с дислексия, в рамките на който психотерапевтичната и педагогическата интервенция включват по-широк социален контекст.

Втора глава съдържа фактология, отразяваща типологичните характеристики на нарушението и трудностите, които срещат децата при овладяване на писмената комуникация. Приоритетен въпрос в рамките на анализа е необходимостта от ранна идентификация на дислексичните прояви, както и произтичащите последици от липса на своевременно откриване на нарушението или от некоректно поставена диагноза. Предложен е обширен материал, свързан с разработването и прилагането на инструментариум за детекция на нарушението в условията на гръцката образователна система. Диференцирани са отделните направления за терапия на дислексията, чието съдържание кореспондира с развитие и усъвършенстване на способността за фонологично осъзнаване, формиране на устойчиви механизми за декодиране на графичните знаци, постигане на плавност в четенето, разбиране на писмен текст.

Трета глава е посветена на дизайна на експерименталното изследване. Уточнени са целите, задачите, методите на изследователския корпус. Формулирани са 2 основни

изследователски въпроса и работна хипотеза, която служи за база на 3 твърдения, подлежащи на статистическа проверка. Представителната извадка включва впечатляващия обем от 100 деца, които посещават основно училище в диференцираните според гръцката образователна система класове D, E и F. Участниците са обособени в две групи – контролна и експериментална. Статистическият анализ е извършен чрез използване на SPSS, версия 25. Приложен е количествен модел на емпирична база данни, който съчетава стратегии на дескриптивна и индуктивна статистика.

Съдържанието на четвърта глава включва анализ, интерпретация и дискусия на емпиричния материал, отразяващ изразена възходяща динамика в развитието на четивните умения на изследваните деца под влияние на приложената обучителна интервенция в рамките на конструираната програма за преодоляване на затрудненията в четенето. Резултатите в дисертационния труд се съпровождат от позиции, коментари и предложения на докторанта, базирани върху изводи и заключения за определяне на траекторията за оптимизация на изследвания проблем.

Полученият доказателствен материал в дисертационната разработка ми предлага сериозен аргумент за подкрепа на посочените от кандидата приноси – основателно систематизирани в три групи: теоретични, методологични, научно-приложни. Формулираните от докторанта приноси кореспондират с реално извършената изследователска дейност, отразяват основните научни постижения.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторантът е приложил 4 броя публикации. Всички публикации са по темата на дисертационното изследване и са в сборници от престижни научни форуми. Те отразяват отделните етапи от дейността на автора по отношение на теоретичния и емпиричния блок на изследването. Дисертационната разработка е плод на неговите собствени обширни и задълбочени проучвания, анализи и генерирани идеи. Тези маркери потвърждават факта, че формулираните приноси и получени резултати са негова лична заслуга.

7. Автореферат

Авторефератът е направен съобразно изискванията и представя по същество всички по-важни секции на дисертационния труд.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Установените тенденции в дисертационния труд са достатъчно обосновани, за да послужат за обогатяване на познанието за особеностите при идентифициране на многоспектърните симптоми на дислексията. Верифицираните данни са ценна основа за разработване на конкретни програми, предназначени за приложение на ранни интервенционни схеми.

Пилотното изследване на Константиния Кутра представлява успешен опит за формулиране на въпроси, очертаване на проблемни теми за дискусия, представяне на казуси, стимулиращи нови изследвания на специалисти, представители на науката, докторанти и други професионалисти, ангажирани с цялостния просперитет на децата с дислексия.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационният труд съответства на изискуемите наукометрични показатели. Той съдържа научни, научно-приложни и практико-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“. Това е безспорно доказателство за притежаваните от докторанта компетенции за успешна реализация на самостоятелни научни изследвания. От дисертационната разработка се установява също, че докторант Кутра може ефективно да проучва, анализира, систематизира, да осмисля и интерпретира резултатите от научните изследвания последователно, разбираемо и прецизно.

Въз основа на всички направени констатации убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Константиния Христос Кутра в област на висше образование 1. Педагогически науки професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика), Докторска програма *Специална педагогика*.

27.08.2021 г.

Изготвил становището:

/доц. д-р Дияна Георгиева/